

ТАХИАТАШ ИССИҚЛИК ЭЛЕКТР СТАНЦИЯСИНING ТАШКИЛ ТОПИШИ ВА РИВОЖЛАНИШ ТАРИХИ

Таженов Азат Асқар улы

Қорақалпоқ давлат университети мустақил тадқиқотчиси.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23343141>

Аннотация. Ушбу тезисда Тахиаташ иссиқлик электр станциясининг ташкил топиши, ривожланиш босқичлари ва Қорақалпоғистон Республикасининг ижтимоий-иқтисодий тараққиётида тутган ўрни ёритилади. Шунингдек, станциянинг энергетик қувватларини кенгайтириш, мустақиллик йилларида амалга оширилган модернизация жараёнлари ва замонавий энергетика тизимидаги аҳамияти таҳлил қилинади.

Калим сўзлар: Тахиаташ иссиқлик электр станцияси, Қорақалпоғистон, энергетика саноати, электр энергияси, саноатлашув, модернизация, буг-газ қурилмалари.

XX асрнинг иккинчи ярмида Ўзбекистоннинг саноатлашув жараёни, ишлаб чиқариш корхоналарининг кўпайиши ва аҳоли эҳтиёжларининг ортиши энергетика соҳасини ривожлантиришни тақозо этди. Бу жараён Қорақалпоғистон Республикасида ҳам электр энергияси ишлаб чиқариш қувватларини кенгайтириш заруратини юзага келтирди.

Айниқса, Қорақалпоғистон ва Хоразм вилоятининг саноат корхоналари, қишлоқ хўжалиги ҳамда аҳоли истеъмолчиларини барқарор электр энергияси билан таъминлаш муҳим вазифалардан бирига айланди.

Тахиаташ иссиқлик электр станциясининг қурилиши ана шу тарихий-иқтисодий эҳтиёжлар билан боғлиқ ҳолда амалга оширилди. 1956 йилда Амударё соҳилида станция ва энергетика корхонаси атрофидаги шаҳарча қурилиши бошланди. 1961 йил 10 сентябрда станциянинг биринчи агрегати ишга туширилди. Шу йили биринчи босқичнинг белгиланган қуввати 28 МВтни ташкил этди. 1964 йилда эса 24 МВт қувватли иккинчи босқич фойдаланишга топширилди [1; 2].

Кейинги йилларда станциянинг ишлаб чиқариш имкониятларини ошириш мақсадида янги энергетик қувватлар барпо этилди. 1960–1980-йилларда амалга оширилган қурилиш ва кенгайтириш ишлари натижасида станция ҳудуднинг муҳим энергетика объектларидан бирига айланди. 1990 йилда 210 МВт қувватли олтинчи навбатнинг ишга туширилиши станция тараққиётидаги муҳим босқичлардан бири бўлди [2; 3].

Тахиаташ иссиқлик электр станциясининг тарихий аҳамияти фақат электр энергияси ишлаб чиқариш билан чекланмайди. Станциянинг фаолияти ҳудудда саноат инфратузилмасининг ривожланиши, янги иш ўринларининг шаклланиши, энергетика соҳаси учун малакали кадрлар тайёрланиши ва муҳандислик-техник тажрибанинг орттирилишига ҳам таъсир кўрсатди. Шу жиҳатдан станция тарихини ўрганиш Қорақалпоғистонда саноатлашув ва энергетика тизимининг шаклланиш жараёнларини тадқиқ этишда муҳим аҳамиятга эга.

Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигига эришганидан кейин ҳам станция минтақавий энергетика тизимидаги стратегик аҳамиятини сақлаб қолди. Бироқ мавжуд энергетик ускуналарнинг маънавий ва жисмоний эскириши, электр энергиясига бўлган талабнинг ортиши ишлаб чиқариш жараёнларини модернизация қилишни талаб этди.

Шу муносабат билан 2015 йилдан бошлаб станцияда иккита замонавий буғ-газ қурилмасини барпо этишга қаратилган йирик инвестиция лойиҳаси амалга оширила бошланди. Лойиҳа Ўзбекистоннинг энергетика соҳасида энергия тежовчи технологияларни жорий этиш ва электр таъминоти ишончилигини ошириш сиёсати билан узвий боғлиқ эди [3; 4].

2020–2021 йилларда янги буғ-газ қурилмаларининг ишга туширилиши станция ривожланишида янги босқични бошлаб берди. Замонавий технологияларни жорий этиш электр энергияси ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш, табиий газ сарфини камайтириш ва сув ресурсларидан фойдаланишни оптималлаштириш имкониятларини кенгайтди. Станциянинг бугунги фаолияти Қорақалпоғистон Республикаси ва Хоразм вилоятининг электр таъминоти барқарорлигини таъминлаш нуктаи назаридан муҳимдир.

Хулоса қилиб айтганда, Тахиаташ иссиқлик электр станцияси тарихи Қорақалпоғистоннинг энергетика саноати ва ижтимоий-иқтисодий тараққиёти билан чамбарчас боғлиқдир. 1956 йилда бошланган қурилишдан бугунги модернизация жараёнларигача бўлган давр станциянинг оддий ишлаб чиқариш объектидан замонавий энергетика мажмуасига айланиш жараёнини акс эттиради.

Ушбу тарихни архив ҳужжатлари, корхона ҳисоботлари, даврий матбуот материаллари ва статистик маълумотлар асосида комплекс ўрганиш минтақанинг саноат тарихи ҳамда энергетика инфратузилмаси ривожланишига оид илмий тасаввурларни янада бойитишга хизмат қилади.

Фойдаланилган манбалар ва адабиётлар

1. Тахиаташ иссиқлик электр станциясининг тарихи ва дастлабки энергетик қувватлари ҳақидаги маълумотлар. Зиёнет таълим порталида жойлаштирилган техник йўналишдаги битирув малакавий иши. URL: <https://api.ziynet.uz/uploads/books/761928/55d1c0591eb9f.pdf>
2. Тахиаташ иссиқлик электр станцияси. Онлайн энциклопедия. URL: <https://uzsmart.uz/encyclopedia/encyclopedia/29498.html>
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг расмий веб-сайти. «Рационально использовать экономический потенциал». 28.09.2016. URL: <https://president.uz/ru/lists/view/68>
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 11 сентябрдаги ПҚ–3264-сон қарори. «Тахиатош ИЭСда ҳар бири 230–280 МВт қувватли иккита буғ-газ қурилмасини қуриш инвестиция лойиҳасини амалга ошириш бўйича қўшимча чоратadbирлар тўғрисида». URL: <https://lex.uz/ru/acts/3338325>